

Uydu Kent Nevşehir’de Göç Çocukları

*

Migrant Children in Satellite City Nevşehir

Hüsniye Akıllı - Abdullah Dirikoc

Öz

Nevşehir, Türkiye’de geçici koruma altındaki ve şartlı mülteci statüsündeki yabancıların yaşamaları için yönlendirildiği uydu kentlerden biridir. Geçici olarak görülseler de Türkiye’den koruma talep eden bireylerin üçüncü ülke işlemleri uzun sürebilmektedir. Bu süreçte zorunlu göçe maruz kalan çocuklar, kendi ülkesinden, kendi kültüründen, refakatsiz çocuklar göz önüne alındığında ise, ailesinden uzakta, ekonomik ve sosyal yoksunluklar ve sorunlar içinde arafta bir çocukluk dönemi geçirmek durumunda kalmaktadır. Dolayısıyla kamu idarelerine önemli görevler düşmektedir. Bu çerçevede çalışmada, göçün çocuklar açısından neden sorunlu bir süreç olduğu, uydu kent örneği Nevşehir’de hangi kamu hizmet ve politikalarının yürütüldüğü kamu kurum ve kuruluşlarından elde edilen veriler doğrultusunda incelenmektedir.

Anahtar kelimeler: Göç, Geçici Koruma, Şartlı Mülteci, Çocuk, Uydu Kent

Abstract

Nevşehir is one of the satellite cities where immigrants who are considered as “subsidiary protection and conditional refugees” are accommodated. Although they are considered as temporary, third country procedures related to foreigners who seek protection from Turkey may last longer. During this period, asylum seeker children are obliged to a childhood in purgatory without their homeland, cultures, -especially for unaccompanied children- and families along with economic and social deficiencies and problems. Therefore, public institutions have to take important responsibilities. In this framework, this paper examines why migration is a turbulent process with regard to children as well as which government services and policies are implemented in Nevşehir as an example of satellite cities based upon the findings obtained from state organizations and institutions.

Keywords: Migration, Subsidiary Protection, Conditional Refugees, Child, Satellite City

Göç ve Çocuk

Göç, “bir kişinin veya bir grup insanın uluslararası bir sınırı geçerek veya bir devlet içinde bir yerden başka bir yere gitmesi” olarak tanımlanmakta, dünya genelinde hemen hemen her ülke göçten etkilenmekte, son elli yıllık dönemde 175 milyondan fazla insanın kitlesel olarak göç ettiği bilinmektedir (www.goc.gov.tr). Yer değiştirme hareketinde göç eden kişiler; gönüllü olarak göç ediyor ise “göçmen”¹; zorunlu sebeplerle göç ediyor ise “mülteci, sığınmacı, düzensiz göçmen, yasa dışı göçmen” gibi bazen birlikte, bazen de iç içe girmiş bir şekilde tanımlanmakta ve bu konuda kavram karmaşası dikkati çekmektedir² (Başak, 2011: 4).

Bireyler kendi uyuşunda buldukları devletten, haklarının korunması ve gözetilmesini hukuki anlamda talep edebilme hakkına sahiptirler. Vatandaşı olduğu devletin bu korumayı sağlayamadığı durumlarda kişilerin bu korumayı uluslararası toplumdan veya başka bir devletten talep etmesi söz konusu olabilmektedir (Başak, 2011: 3). Yabancıların Türkiye’ye girişleri, Türkiye’de kalışları ve Türkiye’den çıkışları ile Türkiye’den koruma talep eden yabancılara sağlanacak korumanın kapsamına ve uygulanmasına ilişkin usul ve esasları düzenleyen 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’nda; mülteci, şartlı mülteci, ikincil koruma ve geçici koruma olmak üzere dört farklı uluslararası koruma türüne³ yer verilmektedir.

¹ Uluslararası düzeyde genel kabul gören bir göçmen tanımı bulunmamaktadır. **Göçmen** teriminin, “kişisel rahatlık” amacıyla ve dışarıdan herhangi bir zorlama unsuru olmaksızın ilgili kişinin hür iradesiyle göç etmeye karar verdiği durumları kapsadığı kabul edilmektedir. Dolayısıyla bu terim, hem maddi ve sosyal durumlarını iyileştirmek hem de kendileri veya ailelerinin gelecekte beklediklerini arttırmak için başka bir ülkeye veya bölgeye göç eden kişi ve aile fertlerini kapsamaktadır (IOM, 2009: 22).

² Birçok çalışmada şartlı mülteci yerine “sığınmacı” kavramı kullanılmaktadır. Bu araştırmanın kapsamına “geçici koruma altındaki ve şartlı mülteci statüsündeki yabancılar” girmekle birlikte atıf yaparken diğer çalışmaların diline de sadık kalınarak sığınmacı / mülteci kavramlarına yer verilmek durumunda da kalınmıştır.

³ **Mülteci**; Avrupa ülkelerinde meydana gelen olaylar nedeniyle; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin

Göç hareketliliğinin yüzde yetmişi kadın ve çocukların hareketliliğinden oluşmakta, her yıl yüz binlerce çocuk savaş, çatışma ve şiddet olaylarından dolayı zorunlu göçe maruz kalmaktadır. Aile bireylerine yönelik zulme, ebeveyninin sıkıntısına şahit olan, aniden ve anlaşılabilir biçimde evinden, arkadaşlarından, ailesinden ayrılan, ebeveyn kaybı nedeniyle yetişkin sorumluluklarını üstlenmek durumunda ve eğitimini bırakmak zorunda kalan çocuklar tüm bu süreçlerle baş etmeye çalışırken çocuk olma duygularını da bir kenara bırakmak zorunda kalmakta, göçün travmatik etkileri sonucunda psikolojik olarak zarar görmekte ve bazı yeteneklerini de yitirebilmektedir (TOHAV, 2014: 43). Göç etmiş ailelerin öncelikle üstesinden gelmek zorunda olduğu istihdam, eğitim, sağlık, ba-

korumasından yararlanamayan ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişiye statü belirleme işlemleri sonrasında verilen statüyü ifade etmektedir.

Şartlı Mülteci; Avrupa ülkeleri dışında meydana gelen olaylar sebebiyle; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişiye statü belirleme işlemleri sonrasında verilen statüyü ifade etmekte, üçüncü ülkeye yerleştirilinceye kadar, şartlı mültecinin Türkiye’de kalmasına izin verilmektedir.

İkincil Koruma; Mülteci veya şartlı mülteci olarak nitelendirilemeyen, ancak menşe ülkesine veya ikamet ülkesine geri gönderildiği takdirde; ölüm cezasına mahkûm olacak veya ölüm cezası infaz edilecek, işkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya muameleye maruz kalacak, uluslararası veya ülke genelindeki silahlı çatışma durumlarında, ayırım gözetmeyen şiddet hareketleri nedeniyle şahsına yönelik ciddi tehditle karşılaşacak, olması nedeniyle menşe ülkesinin veya ikamet ülkesinin korumasından yararlanamayan veya söz konusu tehdit nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancı ya da vatansız kişiye, statü belirleme işlemleri sonrasında verilen statüyü ifade etmektedir.

Geçici Koruma; Ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen ve haklarında bireysel olarak uluslararası koruma statüsü belirleme işlemi yapılamayan yabancılara sağlanan korumayı ifade etmektedir. Geçici koruma, kitlesel akın olaylarında acil çözümler bulmak üzere geliştirilen bir koruma biçimidir. Suriyelilere sağlanan koruma “Geçici Koruma”dır.

rınma, yabancılaşma ve güvenlik gibi sorunlar doğrudan ve ilk elden çocuklara yansımaktadır. Eğitim düzeyinin düşüklüğü, yoksulluk, sosyal güvenlikten yoksunluk, kültürel farklılık gibi değişkenler, toplumsal süreçte çocukların, ev sahibi çocuklar karşısındaki dezavantajlı konumunu bir kat daha pekiştirmektedir (Güzel, 2013: 2).

Kamu ve sivil toplum kuruluşları tarafından aynı ve nakdi yardımlar yapılırsa da ailelerin yaşadığı en temel sorunlardan birini ekonomik sorunlar oluşturmaktadır. Çalışma izinleri olmayan, sigortasız ve düşük ücretlerle çalışmak zorunda bırakılan dolayısıyla da yeterli ekonomik özgürlüğe kavuşamayan bireylere yapılan geçici yardımlar çözüm sağlayamamaktadır (Kalaycı, 2014: 10-12). İlaç ve tedavi masraflarının karşılanamaması gibi sağlık sorunlarının yanı sıra kendileri için temin edilen çadır, konteyner, misafirhanelerde sınırlı sayıda kişi barınabilmektedir. Kültürel farklılıklar nedeniyle uyum sorununun yanı sıra halihazırda yaşadıkları travma sebebiyle psikolojik sorunlar yaşanmaktadır. Kendi kültürel değerleri, göç ettiği yerin kültürü ile çatıştığı ölçüde onları ötekileştirmekte, kimlik sorunu yaşamalarına, yabancılaşıp dışlanmalarına neden olmaktadır (Aktürk vd., 2013: 32). Sarıkaya (2014: 247) yerinden edilmiş aileye mensup bir çocuk olma durumunun yaratacağı duygusal ve davranışsal sorunları; aşağılık duygusu, önyargı, özgüven eksikliği, güvensizlik duygusu, yalnızlık olarak ifade etmektedir.

Beraberinde bir yetişkin olmayan velisinden ayrı tek başlarına seyahat eden refakatsiz çocuklar ise en hassas durumda olan grubu oluşturmaktadır (HYD, 2010; TOHAV, 2014). Refakatsiz çocukların karşılaştıkları zorluklar bağlamında ele alınan temel hususları ise; “refakatsiz çocuk” olarak tanımlanabilmeleri sorunu; kendilerine bireysel vasi atanmaması; yetişkinlerle birlikte geri gönderme merkezlerine kapatılıp sınır dışı edilmeleri; yerleştirildikleri kurumlarda tercümanların bulunmaması ve bu kurumlardan 18 yaşından sonra ayrılmak durumunda olmalarının kaygı başta olmak üzere psikolojik etkiler yaratması ve kamu hizmetlerine erişim konusunda engellere maruz kalmaları oluşturmaktadır (Yakmaz, 2014: 18; HYD, 2010).

Tablo 1: Göç Çocuklarının Karşı Karşıya Oldukları Riskler

Göç Öncesinde	Yolculuk Sırasında	Geçiş Bölgelerinde-Varış Noktalarında
<ul style="list-style-type: none"> -Şiddet -Silahlı çatışma -Yoğun toplumsal baskı -Yoğun ekonomik sıkıntılar -Yaşam hakkının tehlikeye girmesi -Temel ihtiyaçlara erişimde yetersizlikler -Kötü beslenme 	<ul style="list-style-type: none"> -İnsan ticaretine maruz kalma -Çocuk işçiliği -Kötü beslenme -Hijyenik olmayan, sağlıksız koşullarda barınma -Eğitimin sekteye uğraması -Sağlık hizmetlerine erişimde yetersizlik -Ebeveyn kaybı ve yalnız kalma -Cinsel taciz, istismar ve şiddet 	<ul style="list-style-type: none"> -Yoksulluk -Kötü beslenme -Hijyenik olmayan, halk sağlığına aykırı koşullarda barınma -Eğitimin sekteye uğraması -İhtiyaç anında tıbbi yardım alamama -Dil bilmeme -Sosyal ve kültürel uyumsuzluk -Sorunları çözebilecek mercilere ulaşamama -Yasal statüdeki belirsizlikler ve sosyal yardımlardan faydalanamama -Kişisel görüş ve düşüncelerini açıklayamama -Çocuk işçiliği -Travma sonrası stres bozuklukları -İnsan ticaretine maruz kalma

Kaynak: Atasü, Topçuoğlu, 2012: 58-59.

Tablo 1’de yer verilen “göç öncesinde, yolculuk sırasında ve varış noktasında karşı karşıya kalınan riskler” çocukların, göç sürecinden ve onun toplumsal sonuçlarından en fazla etkilenen öznelerden biri olduğunu ortaya koymaktadır. Dolayısıyla hassas gruplar olarak nitelendirilen 18 yaş altındaki çocuklar ile özel olarak ilgilenmek ve temel ihtiyaçlarının tespitinde ve bu tür ihtiyaçların giderilmesinde duyarlı hareket etmek gerek-mekte ve bu çerçevede de kamu idarelerine önemli görevler düşmektedir (İHAD, 2013: 10; TOHAV, 2014: 34).

Uluslararası Göç Hareketi ve Türkiye

Özellikle 1980 sonrası dönemde coğrafi olarak yakın bölgede yaşanan savaşlar ve iç çatışmalar zorunlu göçleri Türkiye’ye yöneltmiştir. İran Devrimi, Halepçe Katliamı, Körfez Savaşı ve politik nedenler İranlı ve Iraklı göç hareketini oluşturmuştur. 1988 yılı Karabağ Savaşı ve 1992 Hocalı Soykırımı sonucunda sayıca çok fazla olmasa da Azerbaycanlı göçü olmuştur. 1989 yılında zorunlu göç nedeniyle Bulgaristan’dan göç alınmıştır. Sovyetler’in Afganistan’ı işgali sonucu Afganistan vatandaşları Türkiye’ye sığınmış; 1992-1999 yılları arasında da Bosna Hersek ve Kosovalı Arnavutlar Türkiye’ye sığınan diğer grupları oluşturmuştur. 2000 sonrası dönemde Türkiye’ye yönelik uluslararası göç hareketleri giderek artmış; son birkaç yıl içerisinde ülkeye gelen Suriyeli vatandaşlar bu artışı tetiklemiştir (Kahya, 2014: 4085-4088).

Dünyanın diğer ülkelerinde de olduğu gibi Türkiye’den koruma talep eden yabancıların büyük bir oranı kadın ve çocuklardan oluşmaktadır. Tablo 2’de Türkiye’de kayıtlı bulunan mülteci ve sığınmacı çocukların yaş, cinsiyet ve geldikleri ülkelere göre sayısal dağılımına yer verilmektedir.

Tablo 2: Mart 2015 İtibariyle Kayıtlı Mülteci ve Sığınmacı Çocukların Yaş, Cinsiyet ve Geldikleri Ünelere Göre Sayısal Dağılımı

Çocukların Cinsiyet ve Yaş Dağılımı						
Çocukların Uyuğu	0-4 Yaş		5-11 Yaş		12-17 Yaş	
ÜLKE	K	E	K	E	K	E
AFGANİSTAN	280	273	752	820	647	1091
İRAN	245	257	410	469	295	407
IRAK	1062	1113	1873	2069	1346	1816
SOMALİ	84	113	176	191	194	235
DİĞERLERİ	528	661	838	959	653	759
TOPLAM	2199	2417	4049	4508	3135	4308
GENEL	Mülteci + Sığınmacı		Mülteci + Sığınmacı		Mülteci + Sığınmacı	
TOPLAM	(3530+1086)		(6271+2286)		(4968+2535)	
	4616		8557		7443	

Kaynak: BMMYK, [http://www.unhcr.org.tr/uploads/root/tr\(22\).pdf](http://www.unhcr.org.tr/uploads/root/tr(22).pdf), erişim tarihi: 05.05.2015.

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği verilerine göre 31 Mart 2015 tarihi itibarıyla Türkiye’de bulunan 0-4 yaş grubu mülteci ve sığınmacı çocuk sayısı 4616’dır. Okul çağındaki 5-17 yaş grubundaki toplam çocuk sayısı ise 16 bine ulaşmış durumdadır. Çocukların yaklaşık üçte birini (5907) sığınmacı çocuklar oluşturmaktadır. Çocukların büyük çoğunluğunun ise Irak uyruklu olduğu görülmektedir.

Tablo 3: 0-17 Yaş Grubu Kayıtlı Mülteci ve Sığınmacı Çocukların Yıllar İtibarıyla Sayısal Dağılımı

	Mülteci Çocuk	Sığınmacı Çocuk	Toplam
Aralık 2012	6414	4992	11.406
Aralık 2013	8568	4927	13.495
Aralık 2014	13.908	5770	19.678
Mart 2015	14.769	5907	20.676

Kaynak: BMMYK, <http://www.unhcr.org.tr/?content=178>, erişim tarihi: 05.05.2015

Türkiye’deki çocuk mülteci ve sığınmacı nüfusu yıllar itibarıyla büyük oranda artış göstermiş, 2012 yılında 11.406 iken Mart 2015 tarihi itibarıyla neredeyse ikiye katlanarak 20.676 olmuştur.

Suriyeliler Türkiye’nin tanıdığı geçici koruma hakkıyla Türkiye’de ikamet etmekte; Suriye’deki savaş, şiddet ortamından kaçıp Türkiye’ye sığınan kişi sayısı Mayıs 2015 BMMYK’nın güncellenmiş verilerine göre 1.759.846 olarak belirtilmektedir. Suriyelilerin yaklaşık yarısını çocuklar (%20’sini, 0-4 yaş; %20.2’sini 5-11 yaş; %14’ünü ise 12-17 yaş grubu çocuklar) oluşturmaktadır (<http://data.unhcr.org>). Son dönem Suriye’den gelen yoğun göç akınının yarından fazlasını çocukların oluşturması, konunun ülke kamu politikası için olan önemini gün yüzüne çıkarmaktadır (Çakırcı Özserved, 2015).

Göç Sürecinin Mekânsal Çözümü: Uydu Kent Uygulaması

Türkiye’ye yönelik uluslararası göç süreci, sorunun yalnızca hukuksal değil mekânsal çözümler açısından da ele alınmasını gerektirmiştir. 1994 yılından itibaren şartlı mültecilerin yerleştirilmesi için sınır kapıları, büyük

kentler ve BMMYK’nin ülke içi temsilciliğinin olduğu kentlerin yanı sıra, Anadolu kentlerini de içine alan uydu kent uygulaması ortaya konmuş ve zamanla sayıca artırılmıştır (Kahya, 2014: 4089).

Avrupa dışından bir ülkeden gelip Türkiye’den koruma talebinde bulunan kişilerin, BMMYK’ya yaptıkları başvuru sonuçlanana kadar geçici olarak Türkiye’de kalabilmek ve yasal bir statüye kavuşabilmek için geçici sığınma başvurusu yapmaları ve yasal bir yükümlülük olarak bir ilde (uydu kent) ikamet etmeleri gerekmektedir (hyd.org.tr). Transit ülkelerden biri olan Türkiye’de “uydu kentler”; emniyet ve asayiş açısından sorun yaşanmayan ve kontrollerin de zor olmadığı; zorunlu göçe maruz kalmış yabancıların Türkiye’de buldukları süre içerisinde yaşamaları ve ikametlerinin düzenlenmesini sağlayan bir uygulama alanı olarak İçişleri Bakanlığı tarafından belirlenen kentlerdir (Kılıç, 2013; Kahya, 2014: 4089).

Türkiye’de 62 il uydu kent⁴ olarak belirlenmiştir. Başvuru yapıldıktan sonra aile bireylerine ayrı ayrı “tanıtım kartı” ve “ikamet izin belgesi” olmak üzere iki belge verilmektedir. Yaşamaları için gönderilen uydu kentin değiştirilmesi; başka bir ilde birinci dereceden akrabaları yaşıyorsa, ya da gönderildikleri ilde tedavi edilmesi mümkün olmayan tıbbi bir rahatsızlıkları var ise söz konusu olabilmektedir. Polis kentte bulduklarının ispatı için düzenli olarak imzalarını almakta; kenti izinsiz terk edenleri firari olarak değerlendirilebilmekte ve bu sebeple söz konusu firarilerin haklarında dava açılabilir (hyd.org.tr). Prosedürlerinin tamamlanması 6-7 yılı bulabilmekte, bu nedenle de üçüncü ülkeye yerleştirmeyi uydu şehirlerde bekleyen göç mağduru çocuklar en önemli yaşlarını, çocukluk dönemlerini çoğu zaman yoksulluk ve yoksunluklar içinde geçirmektedir.

⁴ Ağrı, Amasya, Bilecik, Burdur, Çankırı, Çorum, Eskişehir, Gaziantep, Hakkâri, Isparta, Kastamonu, Kayseri, Kırşehir, Konya, Kütahya, Nevşehir, Niğde, Sivas, Tokat, Van, Yozgat, Aksaray, Karaman, Kırıkkale, Şırnak, Adana, Afyonkarahisar, Erzurum, Hatay, Kahramanmaraş, Çanakkale, Bolu, Uşak, Denizli, Yalova, Siirt, Balıkesir, Batman, Şanlıurfa, Kilis, Ardahan, Malatya, Kars, Iğdır, Düzce, Sakarya, Erzincan, Gümüşhane, Bayburt, Mardin, Sinop, Zonguldak, Samsun, Manisa, Karabük, Adıyaman, Elazığ, Giresun, Trabzon, Artvin, Ordu’dur.

Uydu Kentlerde Geçici Koruma Altındakilere ve Şartlı Mültecilere Sağ- lanan Haklar-Yardımlar ve Sorunlar

Her insan gibi geçici koruma altındakiler ve şartlı mülteciler güvenli sığınma hakkına sahiptir. Bununla beraber de sığındıkları ülkede hem hakları hem sorumlulukları vardır. İnsan haklarına yaraşır bir şekilde haklardan ve yardımlardan eşit bir şekilde faydalanma ve kötü muameleye, ayrımcılığa uğramama hakkına sahiptirler. Şartlı mültecilerin barınma gereksinimlerini kendi imkânları ile karşılamaları esas olup, bazı illerde maddi durumu yetersiz olanlara yemek yardımı yapılabilenkte, valilik tarafından sağlık giderlerinin karşılanması söz konusu olabilmektedir. Polis kaydı tamamlandıktan sonra Türkiye'de yasal olarak bulunan bir yabancı olarak, çalışma izni başvurusunda bulunulabilmektedir. Türkiye'de 6-14 yaş arasındaki tüm çocuklar için ilköğretim bir hak ve zorunluluk olup, göçmen çocukların uydu kentteki bir ilköğretim okuluna kaydı yapılabilenkte. Hukuki problemler için Baro'ya müracaat edilerek, ücretsiz adli yardım talebinde bulunabilmekte; maddi sorunlar çerçevesinde Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı'na ve kentteki diğer yardım kuruluşu ve derneklere müracaat edilebilmektedir (hyd.org.tr). Ancak İnsan Hakları Araştırmaları Derneği (İHAD) (2013: 18-19) tarafından uydu kentlerde düzenli olarak işleyen resmi nitelikte sosyal yardım mekanizması bulunmadığı öne sürülmektedir. Uydu kentlerde sağlanan sağlık, eğitim hizmetleri, çalışma, sosyal yardım hakkı gibi temel insan haklarına erişim ve sosyal bütünleşme konusunda ciddi sorunlarla karşılaşıldığı vurgulanmaktadır. Başvuruları sonuçlanana kadar kendi imkânlarıyla geçinmek zorunda kalan şartlı mültecilerin pratikte bir işte çalışmaları neredeyse imkânsız hale gelmektedir. Uydu kentlerin işleyişini belirleyen ortak bir yasal düzenleme olmadığı için kamu idarecilerinin bilgi ve duyarlılıklarına göre her uydu kentte farklı uygulamalar söz konusu olabilmektedir. Bu nedenle yaşam şartları belirli bir şehirde zor, diğer bir başka şehirde ise görece kolay olabilmektedir (Kahya, 2014: 4093). Kahya'ya (2014: 4095) göre kimi, daha fazla hak ve hizmetten yararlanabilmekte, kimileri için ise uydu kent sadece "açık hava hapisanesi" işlevi görmektedir.

Uydu Kent Nevşehir’de Geçici Koruma Altındakilere ve Şartlı Mültecilere Yönelik Hizmet Veren Kamu Kurum ve Kuruluşları

Uluslararası koruma talebinde bulunan bireylerle ilgili yasal-prosedürel işlemlerin birçoğu Nevşehir İl Emniyet Müdürlüğü Yabancılar Şube Müdürlüğü tarafından yerine getirilmekte iken 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu uyarınca İçişleri Bakanlığı’nın bağlı kuruluşu olarak kurulan Göç İdaresi Genel Müdürlükleri tarafından, Yabancılar Şube Müdürlükleri’nin görevleri 18 Mayıs 2015 tarihinde devralınmıştır (www.goc.gov.tr). Bu nedenle araştırmanın gerçekleştirildiği dönemde Nevşehir’de ilgili kuruluşun devir işlemlerinin sürdüğü gözlemlenmiştir.

Nevşehir’de uluslararası koruma başvurusunda bulunmuş toplam 2320 kişi bulunmaktadır. Yaklaşık yarısı İranlı, 436’sı Afganistanlı ve 517’si ise Iraklıdır. Kalan 75 kişi diğer uyruklara sahip vatandaşlardır. Yaklaşık yüzde 30’unu (652’sini) ise çocuklar oluşturmaktadır.

Tablo 4: Nevşehir İlinde Bulunan Uluslararası Koruma Başvuru Sahiplerine Ait Sayısal Tablo

Uyruğu	CİNSİYETİ				Toplam
	Erkek	Kadın	Erkek çocuk	Kız çocuk	
Afganistan	184	67	111	74	436
Irak	199	124	102	92	517
İran	626	402	136	128	1292
Diğer*	50	16	4	5	75
Toplam	1059	609	353	299	2320

Kaynak: Nevşehir Yabancılar Şube Müdürlüğü, 25.03.2015

*Bangladeş, Cezair, Fas, Fildişi Sahili, Filistin, Gana, Gürcistan, Kamerun, Kongo, Mali, Myanmar, Moritanya, Pakistan, Romanya, Senegal, Somali, Sri Lanka, Sudan, Suriye, Türkmenistan.

Geçici koruma altında bulunan toplam Suriye uyruklu vatandaş sayısı 2043’tür. Uluslararası koruma başvurusunda bulunmuş şartlı mültecilerle birlikte toplam 4363 kişi Nevşehir il sınırı içinde yaşamaktadır.

Tablo 5: Nevşehir İlinde bulunan Geçici Koruma Altındaki Suriyelilere Ait Sayısal Tablo

İlçe	Kişi Sayısı
İl Merkezi - Acıgöl ve Derinkuyu	1325
Avanos	49
Gülşehir - Hacıbektaş	129
Kozaklı	8
Ürgüp	532
Toplam	2043

Kaynak: Nevşehir Yabancılar Şube Müdürlüğü, 17.04.2015

Nevşehir Yabancılar Şube Müdürlüğü'nden alınan bilgilere göre geçici koruma altındakiler ve şartlı mültecilerin başvuru nedenlerine göre kayıt altına alınmış istatistik bulunmamaktadır. Nevşehir Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı'nın (SYDV) mali ihtiyaçlarının karşılanması konusunda ilde en etkin çalışan kurum olduğu söylenebilir. 3294 sayılı Kanun'un amacını düzenleyen 1 inci maddesinde yer alan "...gerektiğinde her ne suretle olursa olsun Türkiye'ye kabul edilmiş veya gelmiş olan kişilere yardım etmek..." hükmü uyarınca SYD Vakıfları, kendilerine yapılan başvuruları değerlendirmekte ve müteveli heyetlerinin kararları doğrultusunda yardım edebilmektedirler (SYDGM, 2008: 48). Kurum personelinin aldığı bilgiye göre, en büyük sorunu ekonomik problemler oluşturmaktadır. Özellikle çocuklar için sağlık sorunları, beslenme (mama), giyecek, bez ihtiyacı söz konusudur. 3 ayda bir aynı (kömür) ve nakdi (100-400 TL arası) yardım yapılmaktadır. Ancak her ay yardım yapılan çok çocuklu, engelli ve çalışamayacak durumda olan savaş mağduru aileler de bulunmaktadır. Aileler en çok maddi ve sağlık yardımı için başvurmakta; yasa ile belirlenmiş bir pay aktarımı söz konusu olmayıp müteveli heyetinin kararına ve insiyatiline bağlı bir destekte bulunmaktadır.

Kurumun T.C. vatandaşlarına sağladığı yardım türleri arasında şartlı eğitim-sağlık-gebelik, gıda, aile, kömür, tıbbi malzeme, eğitim materyali, barınma, özel amaçlı, ilaç, kira, yemek, ev eşyası, yangın, deprem, engellilere, yaşlılara ve eşi vefat etmiş kadınlara yönelik yardımlar bulunmaktadır.

tadır. Bu yardım türleri dışında kalan, Tablo 6’da yer verilen “yabancı yardımı” ayrılmaktadır. Tablo 6’ya göre aynı yardım alan kişi sayısı 2013 yılında 372; 2014 yılında 758’dir. 2015 yılı için belirlenen sayı ise 281’dir. 2013 yılı için kişi başına ortalama yaklaşık 107 TL, 2014 yılı için 145 TL, 2015 yılı için ise 188 TL yardım düşmektedir.

Tablo 6: Nevşehir Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı Tarafından Gerçekleştirilen “Yabancı Yardımı”

		TESLİMAT TÜRÜ	
		NAKDİ	AYNI
2013	Kişi Sayısı	372	0
	Tutar (TL)	40.011,00	0,00
	Yardımlar Genel Toplam (TL)	7.708.034,06	
2014	Kişi Sayısı	758	387
	Tutar (TL)	110.405,00	155.839,78
	Yardımlar Genel Toplam (TL)	8.574.202,72	
2015	Kişi Sayısı	281	0
	Tutar (TL)	53.000,00	0,00
	Yardımlar Genel Toplam (TL)	1.782.883,34	

Kaynak: Nevşehir Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı 2013, 2014, 2015 Yılı Faaliyet Raporları.

Suriyeli vatandaşların sağlık sorunlarının çözülmesi amacıyla Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD) tarafından 09.09.2013 tarih ve 12816 sayılı 2013/8 genelge yayımlanmış ve tüm sağlık giderleri ücretsiz hale getirilmiştir (www.afad.gov.tr). Nevşehir AFAD İl Müdürlüğü tarafından da bu çerçevede hizmet verilmektedir.

Nevşehir Halk Sağlığı Müdürlüğü tarafından geçici koruma statüsündeki Suriyeli vatandaşlara Toplum Sağlığı Merkezlerince sağlık taramaları ve çevre sağlığı bünyesinde aşı, bebek, gebe, lohusa izlemleri; aile planlaması; muayene, tedavi; 112 acil hizmetleri; barınma koşulları, su sanitasyonu, atık kontrolü ve hijyen eğitimi hizmetlerinin verildiği bildirilmiştir. Sistemlerine kayıtlı 728 kişinin bulunduğu ve sağlık hizmetinden

yararlandığı ifade edilmiştir. Üst solunum yolu enfeksiyonları, gastroenterit, beslenme yetersizliğine bağlı gelişim geriliği Nevşehir'deki Suriyeli çocuklarda gözlenen temel sağlık sorunları olarak belirtilmiştir.

Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği (SGDD) Nevşehir Ofisi de geçici koruma altındakilere ve şartlı mültecilere hizmet veren kuruluşlardan birisidir. Karşılaştıkları sorunlara çözümler üretmek, ihtiyaçlarını karşılamada onlara yardımcı olmak ve temel ve sosyal haklara erişimlerinde destek sağlamak derneğin temel amaçları arasında yer almaktadır (SGDD, 2015). Nevşehir Ofisinde bir temsilci sosyolog ile ikisi Farsça biri ise Arapça bilen üç tercüman bulunmaktadır. İlde "psiko sosyal danışmanlık proje çalışması" çerçevesinde etkinlikler düzenlenmektedir.

Dernek temsilcisi ile yapılan görüşme sonucunda Nevşehir'de Mayıs ve Haziran (2015) aylarındaki artışla koruma başvurusunda bulunan kişi sayısının son haliyle yaklaşık 5000'in üzerinde bir sayıya ulaştığı; İl Göç İdaresi'ne kayıtlı olarak ikamet eden Suriye'den göç edenlerin akraba grupları şeklinde sayıca artış gösterdiğinin gözlemlendiği öğrenilmiştir. Kendilerine yöneltilen desteğin kısıtlı ve yardım alabilecekleri başlıca kuruluşun Sosyal Yardımlaşma Vakfı olduğu ve kamu kurumlarında tercüman istihdam edilmemesi nedeniyle kamu hizmetlerinden yararlanma konusunda sorunlar yaşandığı bilgilerine erişilmiştir. Dernek tarafından çocuklara okul ihtiyacı ve kırtasiye setlerinin dağıtıldığı, diğer kuruluşlara ve hayırsever vatandaşlara yardım konusunda aracılık edildiği öğrenilmiştir. Savaş travması yaşayan Suriyeli çocukların dilenmek zorunda kalarak adeta ailelerinin geçimini üstlenen bireyler konumuna geldikleri ve bu nedenle de okula devam edemedikleri ayrıca psikolojik desteğe ihtiyaçlarının olduğu, uyum sorunları yaşadıkları bildirilmiştir.

Dernek aracılığıyla ulaşılan ve aşağıda yer verilen Nevşehir'de bir apartman girişindeki kapı zillerine ait fotoğraf , "mültecinin adı yok" ifadesinin açıkça somutlaşmış halidir.

Fotoğraf 1: Mültecinin Adı Yok

Fotoğraf: Canan Bozkurt

Nevşehir Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü bünyesindeki kuruluşlarda geçici koruma altında ve şartlı mülteci statüsünde çocuğun olmadığı, Nevşehir’de daha önce yaklaşık kırk çocuğa ev sahipliği yapıldığı ancak hepsinin Konya’ya gönderildiği öğrenilmiştir.

Nevşehir İl Millî Eğitim Müdürlüğü tarafından ilk-orta ve lise çağındaki geçici koruma altındaki ve şartlı mülteci çocuklara eğitim hizmetleri sunulmaktadır. Eğitim hakkını etkisiz kılacak engeller ve ayrımcılık uygulamaları uluslararası insan hakları hukukunca yasaklanmış olsa da, bu hakkın kullanılması ailenin uydu kentte kayıtlı olup olmamasına ve gerekli ikamet izinlerini almış olmalarına bağlı bulunmaktadır (Uluslararası Af Örgütü, 2009: 21). Çocuklar için okula kayıt sürecinde, Türkiye’de izinli olarak altı ay ikamet edilmesini sağlayan uluslararası koruma başvuru sahibi kimlik belgesi gerekmektedir. Menşei ülkelerinden kaçarak transit ya da hedef ülkeye varan çocukların, kendi ülkelerinde aldıkları eğitimi kanıtlayacak belgeleri sunamamaları, mezuniyet belgesi alamayarak eğitim hayatlarının bir noktada sınırlanmasına yol açmaktadır (UNICEF, 2012: 51; Uluslararası Af Örgütü, 2009: 22). Kalaycı’nın (2014: 10) çalışmasında,

çocukların eğitimleriyle ilgili bir çalışmanın bulgularına yer verilmekte, yüzde 90'ının Türkiye'de eğitime devam edemedikleri ortaya konmakta; bu durumun en önemli nedeninin geçici ikamete dayandırıldığı belirtilmektedir. Atasü Topçuoğlu'na (2012: 42) göre göç mağduru çocukların profiline dair fikir verebilecek en önemli istatistikî bilgiyi, örgün eğitimdeki yabancı çocuk sayısı oluşturmaktadır. Tablo 7'de Nevşehir'de eğitimine devam eden yabancı uyruklu öğrenci sayılarına yer verilmektedir.

Tablo 7: Nevşehir'de Eğitimine Devam Eden Yabancı Uyruklu Öğrenci Sayıları

UYRUK	İLK/ORTAOKUL	LİSE
Afganistan	16	4
Filistin	1	1
Irak	84	26
İran	66	19
Suriye	96	2
TOPLAM	263	52

Kaynak: Nevşehir İl Millî Eğitim Müdürlüğü, 2015.

Yaş gruplarına göre dağılım verisi olmamakla birlikte, Nevşehir'de bulunan 185 Afganistan uyruklu çocuktan 20'si; 194 Iraklı çocuktan 110'u, 264 İranlı çocuktan 85'i, Filistinli 5 çocuktan 2'si; çocuk sayısına ilişkin veri olmamakla birlikte de 2043 Suriyelinin büyük bir oranını oluşturduğu tahmin edilen çocukların 98'i eğitimine devam etmektedir. Bu çerçevede il genelinde en çok Suriyeli çocukların eğitimden mahrum olduğu sonucuna varılabilmektedir. Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği (SGDD) Nevşehir Ofisi temsilcisinden edinilen bilgiye göre, bazı kamplarda Arapça eğitim verildiği halde Nevşehir'de böyle bir eğitim söz konusu olmayıp çocuklar eğitim sistemine uyum sorunu yaşamakta ve bu nedenle de okula devamsızlık yapmaktadır.

Sonuç

Sadece fiziksel değil sosyoekonomik, psikolojik değişimleri de beraberinde getiren bir olgu olarak göç, özellikle uluslararası bir boyut kazandığında en fazla etkiyi en zayıf ve en hassas bireyler olan çocuklar üzerinde göstermektedir. Özellikle son yıllarda Türkiye konumu itibariyle bu yer değiştirme hareketine sahne olan ülkelerden biri durumuna gelmiştir.

Uluslararası koruma talebinde bulunan bireyler, üçüncü bir ülkeye yerleştirilme sürecinde ikamet etmeleri için gönderildikleri uydu kentlerde başta ekonomik olmak üzere, sağlık, eğitim, sosyal hak ve hizmetlere erişim konusunda önemli sorunlarla baş etmek zorunda kalmakta, bu durumdan ise en çok etkilenen özne çocuklar olmaktadır. Travmatik bir süreç olan göçe maruz kalan çocukların uydu kent uygulaması çerçevesinde yaşadıkları sorunların giderilmesi, geçiş süreci olarak görülen fakat geleceklerini şekillendirecek çocukluk dönemlerinin daha insani koşullarda geçirilebilmesi için önem taşımaktadır. Uydu kentlerde izlenen farklı politikalar farklı yaşam koşullarını beraberinde getirmekte, uyumlu eşgüdümlü politikalara olan ihtiyaç gün yüzüne çıkmaktadır.

Göç politikasının mekânsal çözüm yerleri olarak benimsenen ve işlev gören uydu kentlerde sunulacak yerel hizmet ve politikaların göç ederek korunma talebinde bulunmak durumunda bırakılan bireylerin yaşamlarını kolaylaştıracak, kente uyum süreçlerini hızlandıracak şekilde yeniden ele alınması gerektiği göze çarpmaktadır. Uydu kent Nevşehir’de kamu kuruluşları tarafından yapılan yardımların insani ölçüde yaşamak için yeterli olmadığı açık olup, onları yük olarak taşımak zorunda hisseden bir anlayış yerine, ekonomik ve sosyal yaşamla bütünleştirerek kendi ayakları üzerinde durabilmelerini sağlayacak politikaların gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Yerel düzeyde dil okulları, hizmetlere erişim ve mesleki beceri kazandırma kursları, oryantasyon programları ve sosyal etkinliklerin düzenlenmesi ve yaygınlaştırılması; her şeyden önce de hak ihlallerinin önlenmesi konusunda gerekli tedbirlerin alınması gerekmektedir.

Kaynakça

- Aktürk, A. I., Yakupoğlu, A., Çelik, D. & Oral G. (2013). Kayseri Örneği Üzerinden Kentleşme ve Şiddet İlişkisi: İleriye Dönük Bir Projeksiyon, *Sosyoloji Dergisi*, 27 (2), 25-40.
- Atasü Topcuoğlu, R. (2012). *Türkiye’de Göçmen Çocukların Profili*, Sosyal Politika ve Sosyal Hizmet Önerileri, Uluslararası Göç Örgütü Yayını.
- BMMYK (Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği), [http://www.unhcr.org.tr/uploads/root/tr\(22\).pdf](http://www.unhcr.org.tr/uploads/root/tr(22).pdf), erişim tarihi: 05.05.2015.
- BMMYK (Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği), <http://www.unhcr.org.tr/?content=178>, erişim tarihi: 05.05.2015.
- BMMYK (Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği), <http://data.unhcr.org/syrianrefugees/country.php?id=224>, erişim tarihi: 05.05.2015.
- Cengiz B. (2011). *Mülteciler, Sığınmacılar ve Yasa Dışı Göçmenler*, İçişleri Bakanlığı Yayını (Genel Yayın No: 686), Ankara.
- Çakırer-Özservet, Y. (2015). Göçmen Çocukların Şehre Uyum ve Eğitim Politikası, *Uluslararası Göç ve Mülteci Uyum Sorununda Kamu Politikasının Rolü Paneli*, Hatay.
- Güzel, S. (2013). Göçmen Çocuklar ve Denizli’de Yaşam Koşulları, *Hacettepe Üniversitesi Sosyolojik Araştırmalar E-Dergisi*, http://www.sdergi.hacettepe.edu.tr/makaleler/Serkan-guzel12_20ocak2013.pdf, 1-36.
- HYD (Helsinki Yurttaşlar Derneği), <http://www.hyd.org.tr/multecielkitab/kitap3.asp>, erişim tarihi: 12.03.2015.
- HYD (Helsinki Yurttaşlar Derneği). (2010). *Askıya Alınmış Çocukluk: Türkiye’de Sığınma Arayan Ailesinden Ayrı Düşmüş Mülteci Çocukların Durumu*, İstanbul: Helsinki Yurttaşlar Derneği Yayını.
- İHAD (İnsan Hakları Araştırma Derneği). (2013). *Türkiye İltica Hakkı İzleme Raporu 2012*, Ankara.
- Kahya, Ö. (2014). Türkiye’de Sığınmacılık ve Uydu Kent Deneyimi, *T.C. Süleyman Demirel Üniversitesi 2. Uluslararası Davraz Kongresi Bildiriler Kitabı* içinde (s. 4081-4114), Isparta.
- Kalaycı, S. (2014). *Sığınmacıların Korunmasına Yönelik Türk Sivil Toplum Kuruluşları*, <http://www.ihhacademi.com/wp-content/uploads/2014/03/siginmacilarin-korunm-y%C3%B6nelt%C3%BCrk-stk...pdf>, erişim tarihi: 17.12.2014.
- Kılıç, T. (2013). Kentlerdeki Görünür Mülteciler, *Zaman*, 18 Eylül 2013, http://www.zaman.com.tr/yorum_kentlerdeki-gorunur-multeciler_2137389.html, erişim tarihi: 15.03.2015.
- Nevşehir Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı. *2013, 2014, 2015 Yılı Faaliyet Raporları*, Nevşehir.

Sarıkaya H. S. (2014). Belçika Flaman Bölgesi Eğitim Sisteminde Türk Kökenli Çocukların Yaşadığı Temel Eğitim Sorunlarının İncelenmesi, *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2 (8), 246-260.

T.C. Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü (SYDGM). (2008). *Stratejik Plan 2009-2013*, Ankara: SYDGM Yayını.

T.C. Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı, <http://www.afad.gov.tr>, erişim tarihi: 12.03.2015.

T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, <http://www.goc.gov.tr>, 14.05.2015.

TOHAV (Toplum ve Hukuk Araştırmaları Vakfı). (2014). *TOHAV Göç Analiz Raporu*, İstanbul: Toplum ve Hukuk Araştırmaları Vakfı Yayını.

Uluslararası Af Örgütü (Amnesty International). (2009). *Sığınmacı Çocuklar İki Arada Bir Derede: Türkiye’deki Mültecilere Koruma Sağlanmıyor*, Londra: Uluslararası Af Örgütü Yayını.

Uluslararası Göç Örgütü (IOM) (2009). *Uluslararası Göç Hukuku Göç Terimleri Sözlüğü*, Edit: Bülent Çiçekli, İsviçre.

UNICEF (United Nations International Children’s Emergency Fund). (2012). *Okul Dışındaki Çocuklar Küresel Girişimi Türkiye Ülke Raporu*, <http://www.unicef.org.tr/files/bilgimerkezi/doc/ulke-raporu-tr-14.1.2014.pdf>, erişim tarihi: 17.12.2014.

Yakmaz E. (2014). *Statü Belirleme Sürecinde Türkiye’de Bulunan Refakatsiz Sığınmacı Çocukların Durumu Raporu*, Sayı: 1, IMPR HUMANİTARIAN- Uluslararası Ortadoğu Barış Araştırmaları Merkezi Yayını.

6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (RG. Tarih: 11.04.2013, Sayı: 28615).

Hüsniye Akıllı: Yüksek lisans ve doktora öğrenimini Akdeniz Üniversitesi Kamu Yönetimi Anabilim Dalında tamamlayan yazar, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi İİBF Kamu Yönetimi Bölümü öğretim üyesidir. Yerel yönetimler, su ve sulama yönetimi konularında çalışmaları bulunmaktadır. **E-mail:** husniyeakilli@nevsehir.edu.tr

Abdullah Dirikoç: Lisans öğrenimini İstanbul Üniversitesi Kamu Yönetimi Bölümünde tamamlayan yazar, halen Erciyes Üniversitesi Kamu Yönetimi Bölümünde yüksek lisans eğitimine devam etmekte olup Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi İİBF Kamu Yönetimi Bölümü öğretim elemanıdır. **E-mail:** adirikoc@nevsehir.edu.tr